EDUSKUNNAN VALTIOVARAINVALIOKUNNAN HALLINTO- JA TURVALLISUUSJAOSTO 21.10.2020; Ministeri Haaviston kuuleminen

HE 146/2020 vp, HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2021; Ulkoministeriön pääluokka

Lähetystöjen tilanne, turvallisuusuhat ja koronan vaikutus lähetystöjen toimintaan

- **Suomen ulkomaanedustustot ovat olleet globaalin Covid 19 -tilanteen takia suuren paineen alla**. Useimmissa asemamaissa koronatilanne on ollut ja jatkunee merkittävästi Suomea vaikeampana. **Edustustojemme toimintakyky on tästä huolimatta säilynyt pääosin hyvänä**. Vain kolme edustustoa (Bagdad, Katmandu, Yangon) suljettiin tilanteen vuoksi tilapäisesti kevään aikana, kaikki on sittemmin avattu uudelleen. Edustustoverkko pyritään pitämään toimintakykyisinä vaikeasta tilanteesta huolimatta - ja juuri sen takia.

- Edustustojen henkilöstöä kuormittavat mm. asemapaikkojen liikkumisrajoitukset ja matkustuskiellot sekä yleinen työmäärän kasvaminen. Seuraamme säännöllisesti edustustojen henkilöstön jaksamista ja kohdennamme tilanteen mukaan tukitoimia. Henkilöstö on edustustoverkkomme tärkein voimavara.

- Merkittävä haaste edustustojen varautumisessa on paikallisesti hankittavat terveyspalvelut sekä lääketieteellisen evakuoinnin toimivuuden varmistaminen kaikissa olosuhteissa. Mahdollisesti tarvittavien evakuointitoimien osalta olemme korottaneet valmiuttamme huomattavasti.

- **Pidemmällä aikavälillä poikkeusolot saattavat edustustot haavoittuvaan tilanteeseen mm. tietojärjestelmien ja laitteiden asennusten viivästyessä matkustusrajoitusten takia**.

- **Turvallisuusuhat ovat lisääntyneet myös perinteisesti turvallisiksi koetuilla alueilla**. Korona on lisännyt epävakautta entisestään, erityisesti hauraissa valtioissa. Kyberuhat ovat lisääntyneet viime aikoina merkittävästi.

- **Edustustoverkon tukemisen kannalta toimivat etäyhteydet ja etähallinta ovat osoittautuneet hyväksi ratkaisuksi, jota tulee kehittää edelleen**.

Lähetystöverkon laajentaminen: alueelliset painotuksen ja näkemys vuonna 2021 avattavan uuden edustuston sijainnista

- **Ulkosuhteiden hoito nojaa kattavaan edustustoverkkoon**. Suomen edustustoverkkoa on viimeisen 15 vuoden aikana jouduttu säästösyistä supistamaan tasolle, mikä ei enää vastaa Suomen tarpeisiin nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Hallitusohjelmassa linjataan neljän uuden edustuston perustamisesta vuosina 2020 - 2022. Hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti edustustoverkkoa on tarkoitus ”laajentaa ja vahvistaa muun muassa Afrikassa sekä Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa”. Ensimmäinen neljästä edustustosta, SL Manila, aloitti toimintansa 1.9.2020.

- **Vuodelle 2021 on varmistettu rahoitus yhden uuden edustuston avaamiselle**. Tämän lisäksi ulkoministeriö on esittänyt hallituksen kertaluonteisista tulevaisuusinvestoinneista (ns. kakkoskori) rahoitusta kahden muun edustuston avaamiselle ensi vuoden aikana. Hallitusohjelmaa laadittaessa ei pystytty ottamaan huomioon koronakriisin vaikutuksia Suomen taloudelle ja erityisesti ulkomaankaupalle. Ulkoministeriön osalta osallistuminen yritysten viennin ja kansainvälistymisen edistämiseen korostuu vielä aikaisempaa enemmän ja tämä tulisi ottaa huomioon perustettavien edustustojen määrässä, sijainnissa ja aikataulussa. Tästä syystä **hallitusohjelmaan sisältyvien edustustojen perustamisen lisäksi on esitetty kahden uuden edustuston perustamista**.

- **Päätöksiä ensi vuonna avattavien edustustojen sijainnista ei ole tehty**. Sijaintipaikkojen harkinnassa lähdetään hallitusohjelman kirjauksesta. Tämän lisäksi harkinnassa painotetaan edustuston sijainnilla tavoiteltavia kaupallistaloudellisia hyötyjä Suomelle. Edustuston toimintaprofiilista riippuen ulkoministeriö harkitsee myös kevyen mallin edustutumista uusien edustustojen kohdalla.

Keinot viennin edistämiseksi ja miten Team Finland -toimijoiden yhteistyötä vahvistetaan

- Ulkoministeriö on yksi neljästä Team Finland-vientiverkoston neljästä ydintoimijasta. Muut kolme ovat Business Finland, Finnvera sekä ELY:t/TE:t. Tämän vientiverkoston kehitystyötä linjaavat sekä vuosi sitten hyväksytty **Team Finland -strategia että uusi Viennin- ja Kansainvälisen Kasvun Ohjelma (VKKO)**. Näiden ydinasiakirjojen keskeinen ajatus on auttaa suomalaisyrityksiä maakunnista maailmalle sekä välittää relevanttia tietoa maailmalta maakuntiin suomalaisyritysten tarpeisiin. Molemmissa on lukuisia käytännön tavoitteita Team Finland-verkoston toiminnan tehostamiseksi: kysyntävetoisten suurempien vientiekosysteemien luominen ja kehittäminen, Team Finland-kansainvälistämispalveluiden kehittäminen, kotimaisen ja ulkomaisen rahoitustarjonnan parempi hyödyntäminen ja vähähiilisten bio- ja kiertotalouden liiketoimintamahdollisuuksien parempi hyödyntäminen.

- Ulkoministeriössä aloitettiin kesäkuussa **pilottikokeilu Business to Government (B2G)**, johon liittyvät keskeisesti ns. teemasuurlähettiläiden toiminta ja jolla pyritään vastaamaan em. tavoitteeseen luoda suurempia vientiekosysteemejä Suomeen. Teemalähettiläitä on nimitetty seuraaviin vientikokonaisuuksiin tai ekosysteemeihin: koulutus, energia- ja kiertotalous, innovaatiot, kauppa ja kehitys sekä terveys- ja hyvinvointisektori. Tavoitteena on luoda aiempaa suurempia vientikokonaisuuksia suomalaiseen vientiin eli kannustaa suomalaisyrityksiä laajempaa ja syvempään yhteistyöhön, joissa vetäjänä toimisivat suuremmat ns. veturiyritykset.

- **Team Finland-ulkomaanverkostoa tulee vahvistaa lisäämällä sekä Business Finlandin että ulkoministeriön ulkomailla olevien vientiresurssien määrää**. Ulkoministeriö on esittänyt hallituksen kertaluonteisiin tulevaisuusinvestointeihin (ns. kakkoskori) 20 htv:n lisäpanostusta Suomen ulkomaan edustustoihin Team Finland -tehtäviin. Samalla tutkitaan mahdollisuutta saada EU:n elpymispaketista lisää vientiresursseja talousarvioon esitettävän resurssoinnin päälle.

- Team Finland -yhteistyössä pyritään myös koronan vuoksi kehittämään tapoja hyödyntää entistä paremmin **digitaalisia työkaluja vienninedistämisen tueksi**. Uusista markkinamahdollisuuksista jaetaan tietoa suoraan yrityksille asiakkuuksien hallintajärjestelmää (CRM) hyödyntäen. Se on tärkeä digitaalinen vienninedistämisen työkalu, johon on koottu kattavasti tietoa suomalaisista yrityksistä. Myös Team Finland -vierailuita on alettu toteuttaa virtuaalisesti. Virtuaaliseen vierailuvaihtoon varaudutaan myös jatkossa koronapandemian pitkittyessä. Erilaiset webinaarit vientimahdollisuuksia koskevan tiedon kasvattamiseksi ovat olleet arkipäivää jo pidempään.

Hallinnonalan kipupisteet talousarvioesityksessä

- **Edustustoverkon vahvistaminen ja rahoituksen turvaaminen** myös hallituskauden jälkeen.

- Edustustojen **Team Finland -resurssoinnin** vahvistaminen Suomen viennin ja kansainvälistymisen edistämiseksi sekä suomalaisen elinkeinoelämän tukemiseksi.

- Kasvavat **turvallisuusuhat** ja niiden aiheuttamat menot edustustoissa, ml. **tietoturvallisuus** ja erityisesti turvallinen tiedonvälittäminen.

- Ulkomaan **kiinteistöjen korjausvaje** on merkittävä; investointirahoituksen tasoa tulee tarkastella kehyskauden loppupuolella.

- Kehitysyhteistyön osalta **tiekartta 0,7 %** tavoitteen saavuttamiseksi; nykyisillä määrärahalisäyksillä tavoitteen saavuttamiseen menee useampi hallituskausi.

Talousarvioesitystä täydentävän esityksen ennakointi hallinnonalan osalta

- Hallituksen kertaluonteisiin (ns. kakkoskori) ollaan esitetty seuraavia lisäyksiä, jotka sisällytetään myös talousarvioesityksen täydennykseen:
    - Edustustoverkon vahvistaminen, ml. kiinteistömenot
    - Viennin ja kaupan edistäminen; Team Finland -verkoston vahvistaminen 20 htv:lla
    - Maahantuloasioiden käsittelyn vahvistaminen ministeriössä ja edustustoissa
    - Ulkoasiainhallinnon tietoturvaratkaisujen kehittäminen; turvallinen tiedonvälitys
    - Rauhanvälityksen vahvistaminen
    - Lisärahoitus kehitysyhteistyöhön
    - Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen vahvistaminen

- Edellisten lisäksi ulkoministeriö on esittänyt talousarvioesityksen täydennykseen lisärahoitusta EU-tason yhteensopivien tietojärjestelmien (EU Interoperability) vaatimiin järjestelmämuutoksiin sekä YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston (UNOHCHR) yleisavustuksen nostamista osana Suomen ihmisoikeusneuvostokampanjaa.